

Asia: VN/1088/2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (lukio- ja ammatillisen koulutuksen lukuvuosimaksut EU/ETA-valtioiden ulkopuolisille ja ammatillisen koulutuksen tilauskoulutus)

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnon keskeinen sisältö

Gradia suhtautuu myönteisesti ehdotettuihin muutoksiin, jotka koskevat ammatillisen ja lukiokoulutuksen tilauskoulutusta sekä lukuvuosimaksujen käyttöönottoa. Esitetyillä muutoksilla tilanne kokonaisuudessaan selkiytyy EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden osalta. Samalla valtiosuusjärjestelmän rahoituksen käyttö selkiytyy ja yhdenmukaistuu eri koulutuksen järjestäjien kohdalla.

Gradia näkee, että EU- ja ETA-maiden ulkopuolisten opiskelijoiden hakeutumisen lainsäädäntö ja käytännöt tulee olla mahdollisimman samankaltaiset korkea-asteella sekä toisella asteella, jotta Suomeen hakeudutaan opiskelemaan oikeista syistä ja oikeaan, ei helpoimmin maahan pääsyyn oikeuttavaan koulutukseen.

Gradia kannattaa tilauskoulutusta koskevan yhtiöittämisveloitteen poistamista kunnilta ja kuntayhtymiltä ja pitää tärkeänä mahdollisuutta myydä tutkintoon johtavaa koulutusta myös EU- ja ETA-kansalaisille. Gradia korostaa, että koulutuksen järjestäjillä tulee säilyä oikeus käyttää koulutusagentteja ja muita toimijoita koulutuksen markkinoinnissa.

Gradia näkee tarpeellisena erottaa lainsäädännöllisesti kotimaassa ja ulkomailla tapahtuva tilauskoulutus, koska kansainvälisessä koulutusviennissä tytär- ja osakkuusyhtiöiden käyttö on usein välttämätöntä riskien hallinnan vuoksi. Gradia huomauttaa, ettei aiempien ongelmien taustalla ole ollut yhtiörakenne, vaan muut välittäjäorganisaatiot. Gradia esittää, että lainsäädäntö mahdollistaisi edelleen kumppaniverkostojen ja yhtiöiden kautta tapahtuvan koulutuksen toteutuksen erityisesti pk-yritysten tarpeita ajatellen.

Lukuvuosimaksujen osalta Gradia kannattaa niiden käyttöönottoa EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta tuleville opiskelijoille sekä ammatillisessa että lukiokoulutuksessa. Maksujen tulee kattaa koulutuksen järjestämisen kustannukset (täyskatteellisuus), ja niiden ajoitus sekä palautusehdot tulisi määritellä selkeästi. Gradia pitää tärkeänä, että koulutuksen järjestäjällä on oikeus periä maksuja jo hakuvaiheessa, mikäli hakeminen edellyttää erityistä käsittelyä.

Gradia nostaa esiin huolensa alaikäisinä opiskeluluvalla Suomeen tulevien nuorten asemasta. Heidän oikeudellisen ja sosiaalisen asemansa selkeyttäminen suhteessa koulutuksen järjestäjiin, kuntiin ja hyvinvointialueisiin on välttämätöntä.

Gradia kannattaa tiedonvaihdon parantamista Maahanmuuttoviraston kanssa. Tiedonsaannin tulee olla nopeaa ja riittävän laajaa, jotta hallinnollinen työ ei kasva kohtuuttomasti ja laittoman maahanmuuton torjunta olisi tehokasta. Lisäksi on tärkeää kehittää digitaalisia ratkaisuja ja yhteisiä toimintamalleja esimerkiksi oleskelulupapäätösten yhdenaikaiseen käsittelyyn.

Lausuntonne koskien ammatillisen koulutuksen tilauskoulutusta koskevia ehdotuksia

Tilauskoulutusta koskevia säännöksiä muutettaisiin siten, että ammatillisen koulutuksen järjestäjinä toimivilla kunnilla ja kuntayhtymillä ei olisi jatkossa velvollisuutta yhtiöittää toimintaansa järjestäessään tilauskoulutusta. Gradia kannattaa tätä muutosta. Pidämme tärkeänä myös ammatillisen koulutuksen järjestäjien mahdollisuutta myydä tutkintoon johtavaa tilauskoulutusta Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen kansalaisille.

Toisen keskeisen muutosehdotuksen mukaan tilauskoulutuksen tilaajan on oltava taho, jolla on intressi koulutuksen tilaamiseen ja rahoittamiseen. Jatkossa kunnan tai kuntayhtymän perustama yhtiö ei voisi myöskään toimia tilauskoulutuksen tilaajana, ellei sillä ole tosiasiallista intressiä hankkia tilauskoulutusta tietyille opiskelijaryhmälle.

Gradia pitää tärkeänä, että ammatillisen koulutuksen järjestäjillä säilyy edelleen mahdollisuus käyttää erilaisia koulutusagentteja ja -toimijoita koulutuksensa markkinoimiseen ja opiskelijarekrytointiin. Tällöin koulutuksen säilyy koulutusten toteutusten ja toiminnan riskien hallinta.

Gradia näkee tilauskoulutuksen rajaamisessa kuitenkin ongelmia. Ulkomailla tapahtuvassa koulutusviennissä koulutuksen järjestäjien ei useinkaan ole mahdollisuutta ottaa liiketoiminnallisia riskejä ilman tytäryhtiön luomaa juridista turvaa. Valtionosuusrahoituksen ja oppivelvollisten rahoituksen tarkoituksenmukaisen käytön turvaamisen vuoksi on tärkeää, että kansainvälisillä markkinoilla tapahtuvaa tutkintojen myyntiä voidaan tehdä tytä- tai osakkuusyhtiöiden kautta.

Aiempien esimerkkien pohjalta voidaan myös todeta, ettei tilaajan lähtökohtainen intressi koulutuksen tilaamiseen ja rahoittamiseen takaa, että opiskelija tietäisi heitä koskevat oikeudet ja

velvollisuudet. Tytär- ja osakkuusyhtiöt eivät ole olleet aiempien ongelmallisten tapausten syynä, vaan muut välittäjäorganisaatiot.

Gradia esittää pohdittavaksi lainsäädännön eriyttämistä kotimaassa ja ulkomailla tapahtuvan tilauskoulutuksen toteuttamisessa. Tällä voitaisiin turvata kansainvälisillä markkinoilla tapahtuvan tilauskoulutuksen toteuttamismahdollisuudet ja olemassa olevien liikesuhteiden ylläpitäminen. Valtionosuudella järjestettävän ja kansainvälisellä tilauskoulutuksen rahoituksella toteutettavan koulutuksen eriyttäminen on riskien hallinnan kannalta välttämätöntä.

Kotimaahan suuntautuvassa tilauskoulutuksessa väliinputoajiksi osaavan työvoiman saatavuudessa voivat joutua pk-yritykset, joilla ei ole mahdollisuutta eikä tarvetta tilauskoulutuksen edellyttämiin hallinnollisiin ja taloudellisiin edellytyksiin. Lainsäädännön tulisi mahdollistaa kumppaniverkoston tilauskoulutukset esim. koulutuksen järjestäjien tytär- ja osakkuusyhtiöiden kautta, jotka voivat varmistaa tutkintokoulutusten vaatimusten toteutumisen jo koulutusten suunnitteluvaiheessa. Gradia näkee maksullisen yksilökoulutuksen mahdollisuudet tilauskoulutusta tärkeänä uutena elementtinä osaavan työvoiman houkutteluun, mutta tilauskoulutus mahdollistaa usein sekä työnantajoiden että hakijoiden tarpeisiin paremmin kohdennetun toteutuksen.

Lausuntonne koskien lukiokoulutuksen tilauskoulutusta koskevia ehdotuksia

Gradia kannattaa pääosin ehdotuksia. Lakiesityksen muutosehdotukset lukiokoulutuksen osalta vastaavat pääosin ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin tehtävien muutosten sisältöjä ja näin yhtenäistävät periaatteita koko toisen asteen koulutuksen osalta sekä suhteessa korkeakouluihin.

Lukiokoulutuksen osalta on säädettävä ammatillisen koulutuksen tavoin, että kuntien ja kuntayhtymien ei tarvitse yhtiöittää toimintaansa järjestäessään julkisesti säädeltyä ja järjestämislupaan perustuvaa lukiokoulutuksen tilauskoulutusta.

Ehdotettavalla muutoksella maksujen suuruutta määritellään viittaamalla opiskelijan lähtömaan elinkustannuksiin, joihin nähden opiskelijalta perittävien maksujen tulisi olla kohtuullisia. Gradia näkee, että tilauskoulutuksen maksujen tulisi kuitenkin vastata mahdollisimman hyvin todellisia kuluja. Perittävien maksujen ajankohta tulisi määritellä lainsäädännössä tarkemmin siten, että suorite tapahtuisi ainakin osittain ennen koulutuksen alkamista.

Lausuntonne koskien ammatillisen koulutuksen lukuvuosimaksuja koskevia ehdotuksia

Gradia kannattaa esitystä pakollisten lukuvuosimaksujen perimiseksi EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta tuleville opiskelijoille ammatillisessa koulutuksessa.

Lukuvuosimaksun maksuhetken ja opiskeluun perustuvan oleskeluluvan myöntämisen aikajärjestystä ja maksujen palauttamisen ehtoja olisi hyvä selventää.

Laissa olisi tärkeää, korkeakoulujen lainsäädännön tapaan, mahdollistaa maksun periminen hakijalta, mikäli hakeminen edellyttää erityistä käsittelyä tai kansainvälistä hakujärjestelmää.

Gradian näkemyksen mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi voida päättää maksujen suuruudesta kuitenkin niin, että maksut kattavat vähintään koulutuksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset (täyskatteellisuus).

Lukuvuosimaksullisen opiskelijan osalta olisi hyvä täsmentää noudatetaanko ammatillisesta koulutuksesta annetun lain henkilökohtaistamista sellaisenaan myös lukuvuosimaksuopiskelijan kohdalla ja millaisia opiskelijahallinnon tietoja koulutuksen järjestäjän tulee kerätä lukuvuosimaksuopiskelijan osalta.

Lausuntonne koskien lukiokoulutuksen lukuvuosimaksuja koskevia ehdotuksia

Gradia kannattaa esitystä pakollisten lukuvuosimaksujen perimiseksi EU- ja ETA-alueen ulkopuolelta tuleville opiskelijoille myös lukiokoulutuksessa.

Lukuvuosimaksun maksuhetken ja opiskeluun perustuvan oleskeluluvan myöntämisen aikajärjestystä ja maksujen palauttamisen ehtoja olisi hyvä selvittää.

Laissa olisi tärkeää, korkeakoulujen lainsäädännön tapaan, mahdollistaa maksun periminen hakijalta, mikäli hakeminen edellyttää erityistä käsittelyä tai kansainvälistä hakujärjestelmää.

On hyvä, että laissa määritetään lukuvuosimaksun minimitaso, mutta koulutuksen järjestäjän on mahdollista päättää myös korkeammasta lukuvuosimaksusta. Gradian näkemyksen mukaan koulutuksen järjestäjän tulisi voida päättää maksujen suuruudesta kuitenkin niin, että maksut kattavat vähintään koulutuksen järjestämisestä aiheutuvat kustannukset (täyskatteellisuus). Lukuvuosimaksujen minimitaso tulisi määritellä lähtökohtaisesti vähintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan opiskelijan oikeusturvan näkökulmasta.

Gradia kantaa huolta alaikäisenä maahan opiskeluluvalla tulleiden nuorten asemasta. Ongelma ei poistu lukuvuosimaksujen myötä. Opiskelijat voivat maahan saavuttuaan vaihtaa kuntaa, jolloin on riskinä, että vastuutaho hämärtyy. Alle 18-vuotiaat opiskeluperusteisesti maassa oleskelevat lapset, erityisesti ilman kotikuntaa olevat, ovat erityisen haavoittuvassa asemassa. Heidän asemaansa suhteessa koulutuksen järjestäjän, kunnan ja hyvinvointialueiden vastuisiin olisi järkevää selkiyttää ja arvioida osana lainvalmistelua.

Lausuntonne koskien rahoituslain muutoksia

Gradia pitää kannatettavana rahoituslakiin ehdotettuja muutoksia. Rahoituslain muutos on kannatettava, koska se rajaa tilauskoulutuksen kautta opiskelemaan tulleet pois laskentaperusteista ja samoin rajaa heidät valtionosuusrahoituksen ulkopuolelle. Valtionosuusrahoituksen tehtävä ei ole toimia tulonsiirtona suurilta koulutuksen järjestäjiltä pienille tilauskoulutuksessa olevien opiskelijoiden avulla.

Lausuntonne koskien oppivelvollisuuslakiin ehdotettavaa muutosta

Gradia kannattaa oppivelvollisuuslakiin ehdotettuja muutoksia.

Lausuntonne koskien tiedonvaihto-oikeuksia

Gradia pitää kannatettavana tiedonsaantioikeutta Maahanmuuttoviraston ja koulutuksenjärjestäjien välillä. Tiedonsaanti- ja tiedonvaihto-oikeus tulisi olla riittävän laaja, jotta laitonta maahanmuuttoa voidaan ehkäistä tehokkaasti.

Oleskelulupiin, maahanmuuttoon ja opiskelijaksi ottamiseen liittyvät tiedonvaihdot tulee tehdä sujuvaksi, nopeaksi ja helpoksi, jotta hallinnollista työtä ei kasaudu kohtuuttomasti ja kustannukset ovat ennakoitavissa. On myös kehitettävä toimintamalli, jolla samaan aloittajaryhmään tulevat opiskelijat saisivat oleskelulupapäätökset samaan aikaan. Gradia pitää tärkeänä, että selvittämiseen tarvittavat digitaaliset ratkaisut ovat koulutuksen järjestäjien käytössä lain voimaantullessa.

Lakimuutokset eivät poista kokonaan laittoman maahanmuuton riskejä. Erityisesti opiskelijavalinta ja hakijoiden taustojen selvittäminen vaativat selkeyttämistä. Koulutuksen järjestäjällä ei ole tosiasiallisia mahdollisuuksia arvioida maahantulon syitä tai hakijan maksukykyä, jolloin opiskelupaikkaa voidaan käyttää maahanmuuton väylänä toissijaisessa tarkoituksessa.

Tokila Anu
Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradia